WIKIPEDIA

Idioma nogayo

Númberu de falantes		
Falantes	Tipu	Añu
90 000	90 000	
Datos		
Sistema d'escritura	Alfabetu cirílicu	
Códigos		
ISO 639-2	nog	
ISO 639-3	nog	

El **nogayo**[1] ye un idioma faláu polos nogayos, un pueblu túrquico qu'habita anguaño'l Cáucasu. Pertenez a les llingües túrquiques y estrémase en tres dialeutos: el nogayo septentrional, faláu na república rusa de Daguestán; el nogayo faláu en Stavropol y el nogayo occidental, faláu na zona axacente al ríu Kubán y los sos tributarios na república de Karachay-Circasia. D'estos, la llingua occidental ye la qu'amuesa mayores diferencies con al respective de los otros dos dialeutos.

El nogayo clasifícase dientro de la caña túrquica septentrional. La familia llingüística a la que pertenez entiende otres llingües tales como'l tártaru crimeo, el karakalpako, el kazaquistanín y el kirguís.

Conteníu

Historia

Los nogayos baxen d'antiguos pobladores de la Horda d'Oru. El nome del so pueblu y de la so llingua provienen de Nogay Kan, nietu de Gengis Kan, quien dirixó a los sos huestes nómades escontra l'oeste del Danubiu a fines del sieglu XIII. Los antepasaos direutos de los nogayos actuales finalmente estableceríense más tarde a lo llargo de la mariña del mar Negru no que güei correspuende nel so mayor parte a Ucrania.

La espulsión de los nogayos d'Ucrania, nel sieglu XIX, dixebró a los falantes d'esta llingua en dellos grupos aisllaos xeográficamente. Dalgunos fueron a Rumanía o a Turquía, ente qu'otros permanecieron nel interior del Imperiu rusu, asitiándose na rexón norte de Daguestán y les vecines Chechenia y Stavropol, onde moren hasta l'actualidá.

De primeres, los nogayos usaben l'alfabetu árabe pa escribir la so propia llingua, pero en 1928 introducióse l'usu del alfabetu llatín. Un académicu nogayo, A. Dzhanibekov (Canibek), foi quien compiló el so sistema ortográficu, siguiendo los principios adoptaos pa toles llingües túrquiques. Más tarde, en 1938, les autoridaes soviétiques, aduciendo que l'usu del alfabetu llatín yera una torga p'aprender rusu, fixeron obligatoriu l'usu del alfabetu cirílicu.

En 1973, dos pequeños periódicos en nogayo empezaron a ser publicaos, unu en Karachay-Circasia y otru na República Socialista Soviética Autónoma de Daguestán, pero por cuenta del escasu espardimientu d'estos diarios, nun llegaron a los pequeños pueblos nogayos.

Polítiques d'asimilación y d'instrucción pública dieron por resultancia una rápida diminución del númberu de falantes de nogayo en Turquía; talmente que anguaño'l nogayo solo ye faláu na so mayoría por persones d'edá avanzada. Na Xunión Soviética la llingua d'instrucción nes escueles yera'l rusu y el númberu de falantes tamién s'amenorgó por ello mientres esa etapa. Según estimaciones recién, el númberu total de falantes de llingua nogaya ye d'unos 80 000.

El nogayo ye anguaño parte del currículu escolar dende'l primer añu, hasta'l décimu, nel Distritu Nogayo de Daguestán. Tamién s'enseña na Escuela Pedagóxica de Karachay-Circasia y na seición nacional del Institutu Pedagóxicu.

Escritura

Alfabeto árabe

Antes de 1928 utilizábase l'alfabetu árabe pa la escritura del nogayo. Incluyía tolos signos del alfabetu árabe tradicional más los símbolos adicionales:

ڮ, ۇ, ۋ, پ, ںُ, چ, ژ, گ

Pa los soníos propios del nogayo. L'usu d'esti alfabetu nun foi xeneralizáu.

Alfabetu llatín

En 1928, la escritura del nogayo foi camudada a calteres llatinos como parte d'una amplia campaña de llatinización soviética. A. Sh. Dzhanibekov, un maestru d'escuela foi autor d'esti alfabetu.

A a | style="width:3em; text-align:center; padding: 3px;" | B в	Ç ç	D d	Y y	Ә ә	G g	Ƣ ƣ
I i	K k	L l	M m	N n	Ꞑ ꞑ	O o | style="width:3em; text-align:center; padding: 3px;" | Ɵ ɵ
P p	Q q	R r	S s	Ş ş	T t	O o |

					style="width:3em; text-align:center; padding: 3px;" | Y y
J j		Ь ь	Z z	V v	

Les lletres C, c, I̡ ı̡, M f, h H, X x, Ƶ ƶ añedir en 1931, y la lletra Ꟊ ꟊ en 1933. En 1936 les lletres Ç ç, Ə ə, H H, I̡ ı̡ fueron escluyíes del alfabetu.

Alfabetu cirílicu

L'alfabetu nogayo basáu nel cirílicu foi creáu en 1938. Incluyéronse toles lletres del alfabetu rusu sacante la Ё ё y los dígrafos Гъ гъ, Къ къ, Нъ нъ. Los dígrafos Оь оь, Уь уь añedir nel mesmu añu. En 1944, los dígrafos Гъ гъ, Къ къ fueron escluyíos del alfabetu. La última reforma del alfabetu nogayo tuvo llugar en 1950, cuando adquirió la so forma actual.

А а	Аь аь	Б б	В в	Г г	Д д	Е е	Ё ё
Ж ж	З з	И и	Й й	К к	Л л	М м	Н н
Нъ нъ	О о	Оь оь	П п	Р р	С с	Т т	У у
Уь уь	Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч	Ш ш	Щ щ	Ъ ъ
Ы ы	Ь ь	Э э	Ю ю	Я я			

Ver tamién

- Nogayo

Referencies

1. Hervás, Lorenzo (1802). *Catálogu de les llingües de les naciones conocíes, y numberación, división, y clases d'estes según la diversidá de los sos idiomes y dialeuto*. Madrid: Imprenta de l'Alministración del Real Arbitrio de Beneficencia, 212.

Enllaces esternos

Prueba Wikipedia n'Idioma nogayo na Incubadora de Wikimedia

Control d'autoridaes	**Proyeutos Wikimedia** · Datos: Q33871 · **Identificadores** · NDL: 00577537 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00577537)